

DR. SUBA JÁNOS *

A NEMZETI HADSEREG CSENDŐRALAKULATAI 1919–1921

THE GENDARME FORMATIONS OF THE NATIONAL ARMY 1919–1921

ABSTRACT

The study reviews those formations that were called gendarme, reserve gendarme, border gendarme, civilian reserve gendarme, supplementary gendarme between 1919 and 1921. The formations were hidden behind these names from the Entente Mission and the occupying Roman headquarters. These formations were under the control of the National Army, where they completed different tasks in connection with public safety and police force. The real number of the armed forces exceeded the permitted one. The study investigates the size and the location of these formations. It describes the organization and development of the National Army, and the reorganizing of the military public administration. These formations existed from the organizing of the Hungarian military forces until the peace treaty of Trianon came into force. In 1921 the size of the military forces was set according to the peace treaty. The remaining formations were given over to the Ministry of Interior.

Bevezetés

Dolgozatunkban azokat a karhatalmi alakulatok létszámát és területi elhelyezkedésüket ismertetjük, amelyek a Nemzeti Hadsereg kötelékében különböző közbiztonsági, karhatalmi tevékenységeket végeztek és ezért a „csendőr” jelzõt kapták. Kiindulási idõpontunk a Nemzeti hadsereg megszervezésétõl kezdõdik és addig tart, amíg a „csendõrformációk” léteztek. Forrásul pedig a nemzeti hadsereg által kiadott hadrendek szolgálnak. Ez az idõszak nagyon zavaros volt, hiszen egyidõben zajlott le egyrészt az eddig betiltott rendvédelmi szervek (rendõrség, csendõrség) újjászervezése, a nemzeti hadsereg felfejlesztése, másrészt a román hadsereg kivonulása az ország megszállt területeirõl, a magyar közigazgatás visszaállítása, az ellenforradalmi erõk megszilárdulása, és az önálló államiság struktúrájának megteremtése.

1. A Magyar Királyi Nemzeti hadsereg

A „Magyar Nemzeti Hadsereg” volt, azaz erõ, amely 1919–1921 között a független Magyar Királyság fegyveres erejét is alkotta. 1919. június 9-én, Szegeden Horthy Miklós – a Károlyi-kormány hadügyminisztere – felhívást bocsátott ki a „nemzeti hadsereg” felállításáról.¹ Másnap a kormány elrendelte a Magyar Nemzeti Hadsereg szervezését. A köznyelvben ennek az eleinte csupán néhány száz fõt számláló, fõleg tiszt (altiszti) századokból álló fegyveres erõnek a neve a „Magyar” elõtag nélkül, Nemzeti Hadseregként terjed el. 1920. április 1-jén a honvédelmi miniszter elrendelte a „magyar királyi” elõtag bevezetését minden katonai szervezet, karhatalom, fegyveres testület, állami intézmény stb. hivatalos megnevezése elõtt. A fegyveres erõ megnevezése ettõl kezdve Magyar Királyi Nemzeti Hadsereg lett.² (A köznyelvben továbbra is csak Nemzeti Hadsereg maradt meg.)

* Dr. PhD Suba János – Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Hadtörténelmi Térképtár vezetője.

Horthy 1919. július 12-én kivált a kormányból, és átvette a Nemzeti Hadsereg főparancsnokságát, amit augusztus 9-én a kormánytól független Fővezérséggé szervezett át. Ez gyakorlatilag Horthy kormányzóvá választásáig funkcionált, és csak 1920. április 1-jén megszűnt meg.

1919. augusztus 6-án Haubrich József – a Peidl-kormány hadügyminisztere – hivatalosan is feloszlatta az addigra javarészt magától felbomlott Vörös Hadsereget.³ Rendeletét a Friedrich-kormány hadügyminisztere, Schnetzer Ferenc vezérőrnagy augusztus 8-án megerősítette. Horthy 15-én átvette az összes fegyveres erő és testület feletti főparancsnokságot. Ettől kezdve a Nemzeti Hadsereg lett az ország egyetlen, elsődlegesen katonai funkcióval bíró fegyveres ereje. Schnetzer egyébként augusztus 9-én rendeletben erősítette meg a Nemzeti Hadsereg, mint egyedüli fegyveres erő felállítását.⁴ Igaz, ebben az időben még egy ideig „önálló életet élt” Nyugat-Magyarországon a Lehár Antal ezredes szervezte és vezette legitimista haderő a „Feldbachi tiszti zászlóalj”. Lehár 1919. augusztus 5-én lépte át az osztrák–magyar határt, s főhadiszállását Szombathelyen rendezte be. Ekkor 1100 katona – ebből 350 tiszt – felett rendelkezett.

A nemzeti hadsereg térnyerése az ország területén összefüggött a katonai közigazgatás megszervezésével. Augusztus 22-én Horthy elrendelte az 1918 őszéig fennállt (honvéd) katonai közigazgatás újjászervezését.⁵ Alapját a volt M. kir. Honvédség katonai kerületei alkották. 1919 júliusában kettő most már körletként működött: a Szombathelyi báró Lehár ezredes vezetésével, aki határt ellenőrző járőröket és mozgó tartalékot alakított, és a már említett Szegedi körlet. A szegedi V. körletparancsnokságot a parancs nem említi, a Fővezérség Siófokra történt távozását követően az ott hátra maradt parancsnokságot eleve annak tekintették. A szegedi és a debreceni katonai körletparancsnokságot csak 1920. május 1-jével alakították meg, a Tiszántúl román kiűritése után.⁶

A Budapesti bevonulás után a főváros területét egyenlőre, a hadügyminisztériumnak rendelték alá. Az új szabályozás szerint öt katonai körletparancsnokságot állak fel: I. Budapest, II. Siófok, III. Szombathely, IV. Kaposvár, V. Miskolc. A szombathelyi katonai körletparancsnokság egyben hivatott Lehár parancsnokságának és katonai szervezeteinek integrálására is: parancsnokává Lehárt nevezték ki. Lehár egy ideig együttműködött Horthyval, 1920. február 25. és március 31. között ő irányította a tiszántúli bevonulást, a román kiűritést követően.

A román megszálló csapatok kivonása, és a körletenként egy hadosztály megalakítása megkövetelte, egyrészt, hogy a körletparancsnokságokat, mint területi hatóságok a fővezérség közvetlenek legyenek, másrészt pedig a körletparancsnokságok és hadosztályparancsnokságok különválasztását. A katonai vezetésnek az volt a célja, hogy minden körletből egy gyalog seregetest, az egész ország területéről pedig egy lovas seregetestet lehessen felállítani.

Dunántúlon lévő három körletben ez azonnal megtörtént, a többi körletben, ahogy a körletek felállításra kerültek. A Győri katonai kerületi parancsnokság megszűnt. A budapesti, Miskolci (Kassai) és a szegedi katonai kerületparancsnokságok is megszűntek, személyzetüket és ügykörüket a körletparancsnokságok vették át. A körletparancsnokságok hatásköre, ügyköre, feladatai ugyanazok voltak, mint eddig.⁷

A katonai körletparancsnokságok kezdetben felügyelték a polgári közigazgatási szervezet is. A katonai és a polgári közigazgatást csak 1920. szeptember 14-én – Horthy fővezér rendeletével – választották ketté, de a karhatalom feletti rendelkezési jogosultságot Horthy nem engedte át a polgári közigazgatás vezetőinek. Ez a helyzet ellentétes volt a kivételes hatalomról szóló törvényben foglaltakkal, hiszen abban a kivételes hatalmat a polgári közigazgatásnak biztosította a Magyar Királyság területén a hadművelési területek kivételével.⁸ Ezt a helyzetet a kormányzóválasztás oldotta fel.

A rendvédelmi testületek kivonása a kormány, illetve az önkormányzatok hatásköréből és a haderőnek való alá rendelése a hadsereg belső – karhatalmi – funkcióit erősítette. Ezt támasszák alá azok a rendvédelmi, karhatalmi alakulások is, amelyek a hadsereg kötelékébe léptek. Ezek közül minket azok a formációk érdekelnek, amelyek a csendőr jelzöt viseltek.

2. Hadrendek

A csendőr jelzöt viselő különböző katonai és polgári alakulatok vizsgálatát a Nemzeti hadsereg által kiadott hadrendek segítségével végeztük el. 1919. december 18-án kiadott utasítás szerint a hadrendi kimutatásokat a körletparancsnokságok minden hónap 1-én és 16-án küldték fel az előljárónak, később ezt lecsökkentették egyre.⁹ A hadrend a haderő parancsnoklási és szervezetszerű tagozását határozza meg. A hadrendben a csendőrség aktuális létszámát is feltüntették, mert minden fegyveres erőt a Nemzeti hadsereg hadrendjében tartották nyilván.

Az első ilyen hadrend 1919 júliusára datálódik. Ez a Szegedi körlet hadrendje. Itt, mint visszamaradó részeknél a 100 fő katonaság mellett, akik mint helyőrség maradtak vissza, megemlítették a csendőrséget és a városi rendőrséget Tirts őrnagy parancsnoksága alatt, mint karhatalmat. Amelynek feladata: az utánpótlás és hadtápszolgálat vezetése, katonai közigazgatás szervezése stb. A hadsereg akkori létszáma 4500 fő volt (a franciák 1300 főt engedélyeztek).¹⁰ A létszám egyre növekedett, ami az augusztus 7-én elrendelt országos toborzásnak tudható be, ezt Bernátsky Kornél tábornok irányította. A toborzás nem terjedt túl a Nemzeti Hadsereg által ellenőrzött területek határain. Augusztus 22-én Horthy elrendelte a sorozást. Bernátsky szeptember 10-i jelentése szerint a Nemzeti Hadsereg létszáma, beleszámítva a Fővezérség irányítása alatt álló egyéb karhatalmi egységeket is, meghaladta a 23 000 főt. Október 15-i jelentése a 30 000 fős létszám átlépéséről tudósított. November 30-án a Nemzeti Hadsereg létszáma 56 ezer fő, ebből 34 ezer az ún. *csendőrtartalék* állományába tartozott.¹¹ *Csendőrtartaléknak a karhatalmi célzattal kikülönített, egyben az Antant és a megszálló román parancsnokság előtt rejtett alakulatok összességét nevezték.*

2.1. Az 1920. január 15-i hadrend

A Nemzeti Hadsereg hadrendje közül első **1920. január 15-ére** datálódik.¹² 1920. január 15-i hadrend szerint a *csendőr tartalék alakulások* összlétszáma 14 466 fő, a csendőrségé 7149 fő, a határrendőrségé 2112 fő volt. A csendőr nevet viselő formációk összlétszáma 23 727 fő. A Nemzeti Hadsereg létszáma 65 245 fő (A Budapesti körlet alakulatai nélkül). Elmondható, hogy a csendőralakulások a hadrendi létszám 25%-t tette ki (*1. táblázat*).

1. táblázat. Karhatalmi alakulatok létszámadatai a Nemzeti hadsereg hadrendjében (Budapesti körlet nélkül) 1920. január 15 én

Chart 1. Staff number figures of the armed forces in the deployment of the National Army (without Budapest area) on the 15th of January, 1920.

	Összes	Tiszt	Hiv. altiszt	Legénység
Hivatásos csendőr alakulatok	7 149	211	5536	1 402
Csendőrtartalék alakulatok	14 466	775	589	13 102
Határrendőrség	2 112	120	69	1 923
összesen	23 727	1106	6194	16 427
Részesedés a NH létszámából (%)	36%	28%	74%	31%
Nemzeti hadsereg létszáma	65 245	3943	8339	52 963

forrás: 1065/eln.-1.-1920. HL. HM.

szerkesztette: Suba János

2. táblázat. Karhatalmi alakulatok létszámadatai katonai körletenként (Budapesti körlet nélkül) 1920. január 15-én

Chart 2. Staff number figures of the armed forces per military areas (without Budapest area) on the 15th of January, 1920.

Katonai körletek	Összes	Tiszt	Hiv. altiszt	Legénység
Kaposvár	4 854	192	108	4 554
Szombathely	6 698	154	83	2 658
Szeged	1 102	39	16	1 209
Miskolc	2 578	122	182	2 274
összesen	15 232	507	389	10 695

forrás: 1065/eln.-1.-1920. HL. HM.

szerkesztette: Suba János

Ez a létszám 4 körletre lebontva a következő volt (2. táblázat). A **Kaposvári katonai körlet** területén egy ezred és három (ebből egy feltöltés alatt lévő) zászlóalj viselte a csendőr tartalék nevet. Ez 4854 főt jelentett. A Somogyi csendőrtartalék ezred 2760 fővel, négy zászlóalj ebből egy zászlóalj négy századdal, 3 zászlóalj, három századdal állt fel. A géppuskás századok hiányoztak. A Baranyai csendőrtartalék zászlóalj három századdal és egy géppuskás századdal rendelkezett 896 főből állt. A Tolnai I. csendőrtartalék zászlóalj négy gyalog századdal rendelkezett és 807 emberből állt. A II. zászlóaljnak három százada feltöltés alatt volt, 391 ember 5 szakaszba szervezve.

A **Szombathelyi katonai körlet** csendőr tartalék alakulatai 6698 főből álltak. Mosoni csendőrtartalék zászlóalj 3 századból egy géppuskás századból állt 382 fővel. Soproni csendőrtartalék zászlóaljat 5 század és egy géppuskás század alkotta 1009 fővel. A Vasi csendőrtartalék zászlóalj 5 századdal és egy géppuskás századdal és 1 munkás századdal rendelkezett, létszáma 691 ember. A Zalai csendőrtartalék zászlóalj 4 gyalogos századból állt 818 fővel.

A négy nyugati megyében a határőrizetet 1920 januárjában még a határrendőrség, amit később csendőrségnek keresztelnek át, végezte. Megyéenként egy-egy zászlóalj állt fel. A Mosoni megyei határrendőrzászlóalj 3 századból állt 439 fővel. A Soproni zászlóalj 4 századból állt 510 fővel. A vas megyei zászlóalj 5 századból 805 főből, a Zala megyei 3 századból 513 emberből állt.

A **Szegedi katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak összlétszáma 1102 fő volt, egy zászlóaljba és 6 századba szervezve. A Kunszentmiklósi csendőrtartalék század 115 emberrel, a Kalocsai és a Kiskörösi csendőr tartalékszázad 181–181 fővel. A Kecskeméti csendőrtartalék zászlóalj 2 századdal (a harmadik felállítás alatt volt) amely 155 emberből állt. A Kiskunhalasi 168 főből a Kiskunfélegyházi 153 főből állt. A Csongrádi csendőrtartalék század létszáma 149 fő volt.

A **Miskolci katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak létszáma 2578 főből állt. A vármegye csendőrtartalék zászlóaljak 1–4 gyalogszázadból álltak. A Hont-Nógrád vármegyei 755 főből, a Hevesi 672 főből, a Borsod-Gömöri 555 főből, az Abaúj-Zemplén vármegyei zászlóalj 596 főből állt.

A Debreceni katonai körlet felállítás alatt volt.

2.2. Az 1920. május 1-i hadrend

A Nemzeti Hadsereg **1920. május 1-i** hadrendjében már minden körlet szerepel.¹³ A Nemzeti Hadsereg létszáma 97 537 fő volt. Ennek megfelelően emelkedtek a csendőr formációk létszáma is (3. táblázat). A *csendőrtartalék* név alatt 37 052 fő szerepelt, ez majdnem 20 000 főnyi növekedést jelentett. Így ez a formáció a haderő 38%-t tette ki. A *hivatásos csendőrség* létszáma 9554 fő volt, 10%, a *határcsendőr* alakulatok létszáma több mint ezer fővel nőtt, elérte a 3173 főt. A csendőr formációk összlétszáma 40 225 fő volt, amely hadsereg 41%-át jelentette.

**3. táblázat. Karhatalmi alakulatok létszámadatai a Nemzeti Hadsereg hadrendjében
1920. május 1-jén**

**Chart 3. Staff number figures of the armed forces in the deployment
of the National Army on the 1st of May, 1920.**

alakulatok	összes létszám	élelmezési létszám				
		hiv. tisz	tart. tisz	hiv. altisz	legénység	ló
csendőrség	9 554	253	32	7 547	1 722	8 262
csendőrtartalék alakulatok	37 052	564	7 140	720	28 628	366
határcsendőrség	3 173	74	66	67	2 966	211
összesen	49 779	891	7 238	8 334	33 316	8 839
Nemzeti hadsereg létszáma	97 537	7 127	2 959	6 984	80 467	10 522

forrás: 63812/eIn.1.-1920. HL. HM.

szerkesztette: Suba János

Az élelmezési létszámba a tényleges élelmezésben lévő – akár saját, akár más csapatbeli – személyek és lovak értendők. (Suba J.)

4. táblázat. Karhatalmi alakulatok létszámadatai katonai körletenként 1920. május 1-jén

Chart 4. Staff number figures of the armed forces per military areas on the 1st of May, 1920.

alakulatok	összes létszám	élelmezési létszám				
		hiv. tisz	tart. tisz	hiv. altisz	legség	ló
csendőrtartalék alakulatok						
Budapesti katonai körlet	24 134	335	6931	320	16 548	113
Székesfehérvári katonai körlet	2 774	51	24	87	2 612	67
Szombathelyi katonai körlet	1 657	21	10	43	1 583	56
Kaposvári katonai körlet	868	21	8	17	822	40
Szegedi katonai körlet	4 150	84	70	86	3 910	56
Miskolci katonai körlet	1 872	31	21	84	1 736	31
Debreceni katonai körlet	1 597	21	76	83	1 417	3
összesen	37 052	564	7 140	720	28 628	366
határcsendőrség						
Szombathelyi katonai körlet	3 173	74	66	67	2 966	211
mind összesen	77 277	638	7 206	787	31 594	577

forrás: 63812/eIn.1.-1920. HL. HM.

szerkesztette: Suba János

Ez a létszám körletekre lebontva a következő volt (4. táblázat): A **Budapesti katonai körlet** csendőrtartalék alakulatai Budapesten és két megye területén helyezkedtek el. Az összes csendőralakulás 61%-t adta a Budapesti körlet. Az Észak-Pest megyei csendőrtartalék zászlóalj 2 századból állt, és 2 felállítás alatt volt állt, létszáma 201 fő volt. A Jász-Nagykun megyei csendőrtartalék zászlóalj 4 feltöltött századból állt, 841 fővel.

A Budapesti alakulatok a Budapesti városparancsnokság hadrendjében szerepeltek, mint állandó csendőralakulások. Kettő dandár volt, mindegyik 2-2 három zászlóaljás ezredből álltak. Területi alapon szerveződtek. Az 1. dandár 1. és a 3. ezredből állt fel. Az 1. csendőrtartalék ezred 1250 főből állt. A három századból álló zászlóalj területe az I. kerület volt. A II. kerület zászlóalja két századból állt, a III. kerület zászlóalja már három századból állt. A 3. csendőrtartalék ezred létszáma 1609 fő volt, minden zászlóalja három századból állt, az V., VI. és az Újpest kerület területe alkotta a művelési területét.

A 2. dandár a 2. és a 4. ezredből állt. A 2. csendőrtartalék ezred létszáma 1512 fő volt, három zászlóaljai egyenként három századból álltak. A VI., VII., és a VIII. Kerület volt a művelési területük. A 4. csendőrtartalék ezred létszáma 1732 fő volt, a két zászlóalja a X., XI. kerületeket fedte le, egyenként 3 századdal. Az Erzsébetfalvai zászlóalj négy százados volt. A 4. csendőrtartalék ezred létszáma 6103 fő volt.

Állandó alakulatokhoz számíthatjuk a Ludovika Akadémiai csendőrtartalék zászlóalj négy századát 364 fővel, és a Budapesti csendőr karhatalmi századot (erről nem találtunk adatot).

A Budapest kerületeiben a városparancsnokság megkezdte **polgári csendőrtartalék alakulatok** szervezését, kerületenként zászlóaljnyi (4 századnyi) erővel számoltak. 1920

májusában ezen alakulások létszáma összesen 16 625 fő volt, amely a kerületben lévő csendőrformációk 69%-t jelentette. Ezen alakulatok a következők voltak: 1. csendőrtartalék ezred területén lévő alakulatok összlétszáma 3365 fő volt, területi megoszlása következő volt: az I. kerületben 5 század állt fel, a II–III. kerületben szintén 5 századot terveztek. A II. kerületben 2 század áll fel, 3 század szervezés alatt volt. Az itt lévő zászlóalj 4 századosak voltak, az 5. század külön épületőrség megnevezés alatt működött. A 3 csendőrtartalék ezred területén lévő alakulatok létszáma 2043 fő volt. Itt kerületenként négy századot terveztek (kettő század már működött). A 2. csendőrtartalék ezred területén lévő alakulatok létszáma 4019 fő volt. A IV. kerületben 2 század állt fel a tervezett 8-ból. A VII. kerületben 1 század alakult meg. A VIII. kerületben szervezés alatt voltak. A 4. csendőrtartalék ezred területén lévő alakulatok létszáma 3059 fő volt. Kerületenként 1-1 század állt fel IX–X. kerületben, az Erzsébetfalvi zászlóalj felállítás alatt volt.

Szintén polgárinak minősültek az egyetemi hallgatókból álló Tudományegyetemi és a Műegyetemi egyenként 4-4 századból álló csendőrtartalék zászlóalj. A Tudományegyetemi zászlóalj létszáma 1669 fő, a Műegyetemi cső. tartalékszászlóalj létszáma 2470 fő volt.

A vezetés szempontjából közvetlen alárendeltek minősültek a Ludovika Akadémiai csendőrtartalék zászlóalj és a csendőr karhatalmi század, valamint Tudományegyetemi és a Műegyetemi csendőrtartalék zászlóalj. Ezekkel a városparancsnokság rendelkezett.

A Budapesti katonai körlet *csendőralakulásainak* összlétszáma 24 134 fő volt.

A **Székesfehérvári katonai körlet** területén lévő csendőrtartalék alakulatok létszáma összesen 2774 főt volt. Győr megyei csendőrtartalék zászlóalj három századból és egy géppuskás századból állt, létszáma 528 fő volt. A Komárom megyei csendőrtartalék zászlóalj három századból állt, létszáma 581 fő volt. Az Esztergomi és a Veszprém megyei csendőrtartalék zászlóalj egy 176 fős és egy 573 fős századból álltak. A Székesfehérvári zászlóalj négy századból állt, amelynek létszáma 916 fő volt.

A **Szombathelyi katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak létszáma 1657 fő volt. A Mosoni és a Soproni csendőrtartalék századok egy 176 fős és egy 318 fős századdal rendelkeztek. A Vasi és a Zalai csendőrtartalék zászlóalj 3-3 századból álltak. A Vasi létszáma 455 fő volt, a Zalai pedig 708 főből állt.

A határcsendőrség összlétszáma 3173 fő volt, megoszlásuk: A Mosoni határcsendőr zászlóalj 569 fővel, 3 századdal és egy géppuskás századdal. A Soproni határcsendőr zászlóalj 779 fővel 4 századdal és egy géppuskás századdal rendelkezett. A kettő Vasi határcsendőr zászlóalj (I–II.) zászlóaljanként 3 századból és egy géppuskás századból állt, együttes létszámuk 1135 főből állt. A Zalai határcsendőr zászlóalj 4 századdal és egy géppuskás századdal rendelkezett létszáma 690 fő volt.

A **Kaposvári katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak létszáma 868 fő volt. A Somogy és a Tolna megyei csendőrtartalék zászlóalj egy-egy századból álltak, létszámuk 219 fő, illetve 136 fő volt. A Baranya megyei csendőrtartalék zászlóalj 4 századdal szerepelt a hadrendben, létszáma 513 fő volt.

A **Szegedi katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak létszáma 4150 fő volt. A Kecskeméti és a Kiskunfélegyházi csendőrtartalék zászlóalj 4-4 századból álltak. A kecskeméti alakulat létszáma 566 fő, a Kiskunfélegyházié 796 fő volt. A Szegedi I.–III. zászlóalj 2-2- századdal rendelkeztek, az I. és a II. zászlóalj 3 százada és a géppuskás század alakulóban volt, a III. zászlóalj két százada szintén szervezés alatt volt. Összlétszámuk 1500 fő volt. A csendőrtartalék századok közül a Csongrádi (118 fő), Szentesi (223 fő) és a Hódmezővásárhelyi (217 fő) volt teljesen feltöltve. A Mezőhegyesi (218 fő) a Békéscsabai (101 fő) és a Szarvasi (161 fő) és Orosházi (163 fő) századok nem voltak teljesen feltöltve. A Makói századból egy szakasz volt meg (57 fő), a Gyulai és a Békési századok szervezés most kezdődött meg, 7 és 23 fő volt a létszámuk.

A **Miskolci katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak létszáma 1872 fő volt. A Hont-Nógrádi (338 fő), a Hevesi (222 fő), az Abauji (203 fő) és a Zempléni (199 fő) vármegyei csendőrtartalékok század erejűek voltak. A Miskolci erő, 910 fő négy századból álló zászlóaljban volt szervezve.

A **Debreceni katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak létszáma 1597 fő volt. Bihar és Szabolcs vármegyéék területén egy-egy század volt, 280 és 153 fővel. A Bereg megye területén szervezés alatt volt egy-egy század 74 fővel. A Szatmár megyei század 355 főből állt. Debrecenben a Hajdú vármegyei zászlóalj csak félig volt feltöltve 2 századdal rendelkezett, amely 735 főből állt.

2.3. Az 1920. június 1-i hadrend

Nemzeti Hadsereg **1920. június 1-i hadrendjében**¹⁴ a Hadsereg létszáma 100 425 fő volt, ez 2888 fő emelkedést jelentett (5. táblázat). A csendőr formációk létszáma viszont csökkent. A *csendőrtartalék* név alatt 34 142 fő szerepelt, ez 2910 főnyi csökkenést jelentett. Így ez a formáció a haderő 34%-t tette ki (4%-s csökkenés). A *hivatásos csendőrség* létszáma 9773 fő volt, ez 219 főnyi növekedést jelentett. Arányait tekintve maradt a 10%. A *határcsendőr* alakulatok létszáma 282 fővel emelkedett, így létszáma 3455 fő volt. A csendőr alakulások összlétszáma 37 597 fő volt, ez a haderő 37%-át tette ki.

5. táblázat. Karhatalmi alakulatok létszámadatai a Nemzeti Hadsereg hadrendjében 1920. június 1-jén

Chart 5. Staff number figures of the armed forces in the deployment of the National Army on the 1st of June, 1920.

alakulatok	összes létszám	élelmezési létszám				
		h.tiszt	tart.ti.	hiv.alti.	legség	ló
csendőrség	9 773	235	20	7927	1 591	447
csendőrtartalék alakulatok	34 142	424	5437	584	27 697	255
határcsendőrség	3 455	75	68	61	3 251	214
összesen	47 370	734	5525	8572	32 539	916
Nemzeti hadsereg létszáma	100 425	7280	2824	6679	83 642	11 051

forrás: 67609/eln1.sz-1920. HL. HM.

szerkesztette: Suba János

6. táblázat. Karhatalmi alakulatok létszámadatai a katonai körletek hadrendjében 1920. június 1-jén

Chart 6. Staff number figures in the deployment of the military areas on the 1st of June, 1920.

alakulatok	összes létszám	élelmezési létszám				
		h.tiszt	tart.ti.	hiv.alti.	legség	ló
cső. tartalék alakulatok						
Budapesti katonai körlet	25 936	276	5316	313	20 031	128
Székesfehérvári kat. körlet	1 055	21	7	35	992	25
Szombathelyi katonai körlet	1 720	21	7	42	1 650	45
Kaposvári katonai körlet	267	22	24	39	182	8
Szegedi katonai körlet	2 844	52	45	51	2 696	16
Miskolci katonai körlet	801	19	6	18	758	27
Debreceni katonai körlet	1 519	13	32	86	1 388	6
összesen	34 142	424	5437	584	27 697	255
határcsendőrség						
Szombathelyi katonai körlet	3 455	75	68	61	3 251	214
mind összesen	37 597	499	5505	645	30 948	469

forrás: 67609/eln1.-1920. HL. HM.

szerkesztette: Suba János

Ez a létszám körletekre lebontva a következő volt (6. táblázat): Az 1920. június 1-jén hadrend szerint a **Budapesti katonai körlet** csendőrtartalék alakulásainak összlétszáma 25 936 fő volt. A Budapesti városparancsnokság kötelekébe tartozó Észak-Pest megyei

csendőrtartalék zászlóaljat leszerverték egy századdá 321 fővel. A Jász-Nagykun megyei csendőrtartalék zászlóalj létszáma 999 fő volt. A Budapesti csendőr karhatalmi század létszámát a csendőrségnél tüntették fel.

Az 1. csendőrtartalék ezred létszáma 1066 fő volt, a II. kerületben még egy század állt fel. A 3. csendőrtartalék ezred létszáma 1502 fő volt, a IV. kerületben is megalakult még egy század. A 2. csendőrtartalék ezred létszáma 1430 fő volt, a 4. csendőrtartalék ezred létszáma 1596 fő volt. A négy csendőrtartalék ezred létszáma összesen 5594 fő volt.

A *polgári csendőrtartalék* alakulásoknál az 1. csendőrtartalék ezred területén a III. ker.-ben egy század állt fel. A létszám 3926 fő volt. A 3. csendőrtartalék ezred területén az összlétszám 1976 fő volt. A 2. csendőrtartalék ezred területén a IV. és a VII. kerületben a zászlóaljok feltöltése (4 század) befejeződött. (A IV. kerületben két zászlóaljat akartak szervezni, de csak egyet sikerült feltölteni, lásd a májusi hadrendet.) A 2. csendőrtartalék ezred területén lévő alakulások létszáma 3457 fő volt. 4. csendőrtartalék ezred területén a X. kerületben még egy század állt fel. A többi kerületben szervezés (feltöltés) alatt voltak. Az alakulatok létszáma 3069 fő volt.

A közvetlen alárendeltség megszűnt. Így az eddig közvetlen alárendelt Ludovika Akadémiai csendőrtartalék zászlóalj négy százada (364 fő) átkerült a polgári csendőr tartalék erőkhöz. A polgári csendőralakulásoknál két új négy százados csendőrtartalék zászlóalj szervezését kezdték meg, az egyik a MÁV (640 fő) a másik a postás (2001 fő) cső. tartalék zászlóalj megnevezést kapta. Megmaradt a Tudományegyetemi (1569 fő) és a Műegyetemi (2020 fő) csendőrtartalék zászlóaljok.

A **Székesfehérvári katonai körlet** területén lévő csendőrtartalék alakulatok létszáma összesen 1055 főt volt. A megyei csendőrtartalék zászlóaljok egyszázadra csökkentek, kivéve Veszprém megyét ahol két század maradt meg. A Győr megyei csendőrtartalék század létszáma 240 fő, a Komárom megyei 312 fő, az Esztergomi 168 fő, a Fejér megyei század létszáma 161 fő volt. A Veszprém megyei század létszáma 174 fő volt.

A **Szombathelyi katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak létszáma 1720 fő volt. A csendőrtartalék és a határcsendőr alakulatoknál nem volt szervezeti változás, létszám is minimálisan változott. A Mosoni és a Soproni csendőrtartalék századok egy 183 fős és egy 335 fős századdal rendelkeztek. A Vasi és a Zalai csendőrtartalék zászlóaljok 3-3 századból álltak. A Vasi létszáma 555 fő volt, a Zalai pedig 647 főből állt.

A *határcsendőrség* összlétszáma nőtt létszáma 3455 fő volt, megoszlásuk: A Mosoni határcsendőr zászlóalj 547 fővel, a Soproni határcsendőr zászlóalj 912 fővel rendelkezett. A kettő Vasi határcsendőr zászlóalj (I–II.) együttes létszáma 1307 főből állt. A Zalai határcsendőr zászlóalj létszáma 689 fő volt.

A **Kaposvári katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak létszáma 606 fővel csökkent. A Somogy és a Tolna megyei csendőrtartalék századok megszűntek. Egyedül a Baranya megyei csendőrtartalék század maradt meg 267 fővel.

A **Szegedi katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak létszáma 2848 fő volt. A Kerületben lévő csendőrtartalék zászlóaljok száma 3 csökkent, Szegeden kettő (545 fő és 685 fő) és Békés vármegyei (589 fő) zászlóaljok maradtak meg, állományuk viszont 4 századra nőtt. Ezen kívül 6 megyei század volt teljesen feltöltve, Csanád megyében kettő volt (101 és 144 fő). Az eddigi városneveket viselő századok felvették a megyéjük nevét. Így a Bács-Bodrog vármegyei tartalék század 204 fővel, a Csongrád vármegyei 162 fővel, a Békés vármegyei 157 fővel, a Dél-Pest megyei 261 fővel rendelkezett.

A **Miskolci katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak létszáma több mint ezer fővel csökkent 801 fő volt a létszámuk. A Miskolci zászlóalj megszűnt, helyette egy század erő lett Borsod vármegyei csendőrtartalék század néven 145 fővel. A többi vármegyei század maradt. Létszámuk: A Hont-Nógrádi 135 fő, a Hevesi 161 fő, az Abaúji 166 fő, és a Zemp-léni 194 fő volt. Így a körletben 5 század erejű csendőr tartalék alakulat szerepelt.

A **Debreceni katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak létszáma 1519 fő volt. Bihar és Szabolcs vármegyék területén lévő századokban a létszám 273 és 285 fő volt. A Bereg megye területén szervezés alatt lévő század létszáma 36 főre csökkent. A Szatmár megyei század 256 főből állt. Debrecenben a Hajdú vármegyei zászlóalj 669 főből állt.

2.3. Az 1920. július 1-i hadrend

Nemzeti Hadsereg 1920. július 1-jei hadrendjében¹⁵ a Hadsereg létszáma 104 299 fő volt, ez 3874 főnyi növekedést jelentett (7. táblázat). A csendőr alakulások létszáma viszont tovább csökkent. A csendőrtartalék név alatt 30 743 fő szerepelt, ez 3399 főnyi csökkenést jelentett. Így ez a formáció a haderő 30%-t tette ki (4%-s csökkenés). A hivatásos csendőrség létszáma 9747 fő volt, ez 25 főnyi csökkenést jelentett. A határcsendőr alakulatokat átnevezték határőrségé. Így ez a létszám, 3494 fő már nem szerepelhet a csendőralakulások listáján. A csendőralakulások összlétszáma így 30 743 fő volt, ez a haderő 30%-át tette ki, a csökkenés 7%-os volt.

7. táblázat. Karhatalmi alakulatok létszámadatai a Nemzeti Hadsereg hadrendjében 1920. július 1-jén

Chart 7. Staff number figures of the armed forces in the deployment of the National Army on the 1st of July, 1920.

alakulatok	mind összesen	élelmezési létszám				
		h.tiszt	tart.ti.	hiv.alti.	legség	ló
csendőrség	9 747	265	11	7753	1 718	505
csendőrtartalék alakulatok	30 743	326	5382	413	24 622	130
határőrség	3 494	76	59	81	3 278	226
egyéb karhatalmi- és őralakulatok	1 204	70	8	57	1 069	30
összesen	45 188	737	5460	8304	30 687	891
A nemzeti hadsereg létszáma	104 299	7247	2557	6686	87 809	11 433

forrás: 71737/el1.-1920. HL. HM

szerkesztette: Suba János

8. táblázat. Karhatalmi alakulatok létszámadatai a katonai körletek hadrendjében 1920. július 1-jén

Chart 8. Staff number figures in the deployment of the military areas on the 1st of July, 1920.

alakulatok	mind összesen	élelmezési létszám				
		h.tiszt	tart.ti.	hiv.alti.	legség	ló
csendőrtartalék alakulatok						
Budapesti katonai körlet	25 197	208	6077	222	18 690	59
Székesfehérvári körlet	1 505	22	7	33	1 443	26
Szombathelyi kat. körlet		nincs csendőr alakulat				
Kaposvári katonai körlet		nincs csendőr alakulat				
Szegedi katonai körlet	2 213	26	27	35	2 125	16
Miskolci katonai körlet	864	18	8	25	813	26
Debreceni katonai körlet	1 188	11	27	46	1 104	3
összesen	30 967	285	6146	361	24 175	130
határőrség						
Szombathelyi kat. körlet	3 494	76	59	81	3 278	226
mind összesen	34 461	361	6205	442	27 453	356

forrás: 71737/el1.-1920. HL. HM

szerkesztette: Suba János

Ez a létszám körletekre lebontva a következő volt (8. táblázat): A **Budapesti katonai körlet** csendőrtartalék alakulásainak összlétszáma 25 197 fő volt. A Jász-Nagykun megyei csendőrtartalék zászlóaljat leszerverték egy századdá (152 fő), hasonló erővé, mint a másik Észak-Pest megyei alakulatot (205 fő). A Budapesti városparancsnokság hadrendjében az állandó csendőrtartalék alakulásoknál nagyobb változás nem történt. Az I., V., X. kerület területén lévő zászlóaljakból egy-egy századot elvettek. Az 1. csendőrtartalék ezred létszáma 979 fő, a 3. csendőrtartalék ezred létszáma 1423 fő volt. A 2. csendőrtartalék ezred

létszáma 1282 fő, a 4. csendőrtartalék ezred létszáma 11 656 fő volt. A négy csendőrtartalék ezred létszáma összesen 4849 fő volt.

A *polgári csendőralakulások*nál az 1. csendőrtartalék ezred területén a III. kerületben a (négy százados) zászlóalj szervezése befejeződött. Az Újpesten a XII. kerületben két század állt fel. Az alakulatok létszáma 3941 fő volt. A 3. csendőrezred területén lévő alakulatok létszáma 2845 fő volt. A 2. csendőrtartalék ezred területén a VIII. kerületben szintén befejeződött a zászlóalj feltöltése. Az ezred mind a három zászlóalja fel volt töltve. A 2. csendőrtartalék ezred területén lévő IX. X. XI. kerületi zászlóaljok feltöltése is megtörtént. Létszámuk 3422 fő volt. A 4. ezred területén lévő polgári alakulások létszáma 3069 fő volt. A szakmai alapon szerveződő postás zászlóalj felállítása is befejeződött, létszáma 1575 fő volt. A MÁV zászlóalj szervezése tovább folytatódott, létszáma 1225 fő volt. A Tudományegyetemi (1530 fő) és a Műegyetemi (2019 fő), valamint a Ludovika (364 fő) csendőrtartalék zászlóaljok létszáma nem változott.

A **Székesfehérvári katonai körlet** területén lévő csendőrtartalék alakulatok létszáma összesen 1505 fő volt. A Győr megyei csendőrtartalék század létszáma 240 fő, a Komárom megyei 309 fő, az Esztergom megyeié 225 fő, a Fejér megyei század létszáma 610 fő volt. A Veszprém megyei század létszáma 159 fő volt.

A **Szombathelyi katonai körlet** területén júliusban nem volt csendőrtartalék alakulat. A határvédelmi alakulatokat most nem határcsendőrségnek, hanem határőrségnek nevezték. Ezért továbbiakban nem foglalkozunk vele.

A Kaposvári katonai körlet területén nem volt csendőralakulás.

A **Szegedi katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak létszáma 2213 fő volt. Szegeden kettő csendőrtartalék zászlóalj volt (725 és 619 fős létszámmal). A megyékben maradtak a csendőrtartalék századok: Dél-Pest megyei 280 fő, Békés megyei 165 fő, Csanád megyei 163 fő, és Bács-Bodrog megyei 261 fővel rendelkezett.

A **Miskolci katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak létszáma 864 fő volt, 5 századba szervezve. A vármegyei századok létszáma következő volt: a Hont-Nógrádi 140 fő, a Hevesi 160 fő, a Borsodi 228 fő, az Abaúji 165 fő, és a Zemplén megyei csendőrtartalék század 171 fő volt.

A **Debreceni katonai körlet** csendőrtartalék alakulatainak létszáma 1188 fő volt, 4 megyei századba, és egy zászlóaljba szervezve. Létszámuk: a Bereg megyei 59 fő, Bihari 284 fő, Szabolcs megyében 223 fő, Szatmár megyében 154 fővel. Hajdú megyében Debrecen székhellyel 468 főnyi zászlóalj állomásozott.

2.5. Az 1920. szeptember 1-jei hadrend

Nemzeti Hadsereg **1920. szeptember 1-jei** hadrendjében¹⁶ a Hadsereg létszáma 144 280 létszámmal kulminált (*9. táblázat*). Ez majdnem 40 ezres létszámemelést jelentett (29 981 fő). A csendőr alakulások létszáma viszont folyamatosan csökkent. Most már *pótcsendőr*nek nevezett alakulatok létszáma 14 721 főt tett ki. Ez 16 000 fős 20% csökkenést jelentett. Ezáltal a pót csendőralakulások a haderő 10%-át tette ki. A hivatásos csendőrség létszáma 10 802 fő volt, ez 1055 főnyi növekedést jelentett. A határőröket itt nem vesszük számításba. Így a csendőralakulatok létszáma maradt 14 720 fő, ez a haderő 10%-át tette ki. A határőrség létszáma 3486 fő volt.

**9. táblázat. Karhatalmi alakulatok létszámadatai a Nemzeti Hadsereg hadrendjében
1920. szeptember 1-jén**

**Chart 9. Staff number figures of the armed forces in the deployment of the National Army on
the 1st of September, 1920.**

alakulatok	összes létszám	élelmezési létszám				
		h.tiszt	tart.ti.	hiv.alti.	legség	ló
csendőrség	10 802	278	20	8226	2 278	641
pótcsendőr alakulatok	13 236	9	3209	0	10 018	0
határórség	3 486	69	60	89	3 268	239
összesen	27 524	356	3289	8315	15 564	880
A nemzeti hadsereg létszáma	144 280	7671	4636	6975	124 998	13 047

forrás: 78360/eln1.-1920. HL. HM

szerkesztette: Suba János

**10. táblázat. Karhatalmi alakulatok létszámadatai a katonai körletek hadrendjében
1920. szeptember 1-jén**

**Chart 10. Staff number figures in the deployment of the military areas
on the 1st of September, 1920.**

alakulatok	össz létszám	élelmezési létszám				
		h.tiszt	tart.ti.	hiv.alti.	legség	ló
pótcsendőr alakulatok						
Budapesti katonai körlet	14 720	9	3393	0	111 318	0
Székesfehérvári kat. körlet		nincs csendőr alakulat				
Szombathelyi katonai körlet		nincs csendőr alakulat				
Kaposvári katonai körlet		nincs csendőr alakulat				
Szegedi katonai körlet		nincs csendőr alakulat				
Miskolci katonai körlet		nincs csendőr alakulat				
Debreceni katonai körlet		nincs csendőr alakulat				
összesen	14 720	9	3393	0	111 318	0
határórség						
Szombathelyi katonai körlet	3 486	69	60	89	3 268	239
összesen	18 206	78	3453	89	14 586	239

forrás: 78360/eln1.-1920. HL. HM

szerkesztette: Suba János

Ez a létszám körletekre lebontva a következő volt (10. táblázat): A **Budapesti katonai körletben** most már *pótcsendőr* alakulat létszáma 14 720 fő volt. A Budapesten lévő erőt az ún. területenkivüli hadosztályba vonták össze. A mozgó állandó alakulatoknál szerepelt a Tudományegyetemi (1474 fő) és a Műegyetemi (777 fő) zászlóalj, immáron „csendő” jelző nélkül. Az I. dandár I. ezredét alkották. Ez 2251 főt jelentett. Továbbiakban ezt mi sem számoljuk. A csendőrtartalék ezredek megszűntek, az alakulatokat átkelesztették és más körletek alárendeltségébe léptek. Így az ezredek területén lévő helyi (polgári) alakulatok neve és szervezete megváltozott, a kerületenkénti zászlóalj *pótcsendőr* zászlóalj megnevezést kapták, számozásuk megegyezett a kerületével, ahol diszlokáltak (I., II., III., IV., V., VI., VIII., IX., X., XI/a., XI/b., XII.). Összlétszámuk 13 236 fő.

Ludovika Akadémiai csendőrtartalék zászlóalját alkotó növendékek szabadságon voltak, így nem szerepelnek a hadrendben. A postás zászlóaljról nem érkezett be jelentés. A MÁV zászlóalj 1484 fővel szerepel. (A MÁV és a postás zászlóaljakat később 1921 április 1-jével a Budapesti rendőrtartaléknak fogják átadni.)

A **Szombathelyi, Székesfehérvári, Kaposvári, Szegedi, Miskolci és a Debreceni katonai körletek területén** nem volt csendőrformáció. A karhatalmi alakulatokat a csendőrség létszámában tartották nyilván.

A Nemzeti Hadsereg hadrendjében novembertől eltűnik a *csendő* jelző. Az alakulatokat átkelesztelik karhatalomra. Így Budapesti körletben karhatalmi parancsnokságokról, és karhatalmi zászlóaljakról beszélünk. A katonai körletek hadrendjéből véglegesen eltűnnek a csendőr alakulatok. A Szombathelyi körletben továbbra is szerepel a *határórség* alakulatai 2172 fővel.

2.6. Az 1921. évi hadrendek

A trianoni békeszerződés ratifikálása megkövetelte a Nemzeti hadsereg átszervezését. Erre az előkészületeket már januárban megtették, így az új szervezetre való átállás nagyobb mozgások nélkül tudták végrehajtani. Eddig 24 gyalogezred volt 2-2 zászlóaljjal, most lett 14 ezred 3-3 zászlóaljjal. A 49 zászlóalj megmaradt. Ez alapján jött ki az új hadrend.¹⁷

Az 1921. évi január 1-i hadrendben¹⁸ sem szerepel a „csendőr” jelzős alakulatok, helyettük karhatalmi jelzőt alkalmaznak a budapesti körlet polgárinak nevezett alakulásainál (11. táblázat). A hadsereg létszáma 112 706 fő, a polgárinak nevezett volt csendőr jelzőt viselő alakulatok létszáma lecsökkent 5411 főre, amely kizárólag Budapest helyőrség területén diszlokált. Ez a haderő 5%-át tette ki. Ha figyelembe vesszük hivatásos csendőrség és a határőrség létszámát, akkor a rendvédelmi formációk a haderő 18%-át tette ki (12. táblázat).

11. táblázat. Karhatalmi alakulatok létszámadatai a Nemzeti hadsereg hadrendjében 1921. január 1-jén

Chart 11. Staff number figures of the armed forces in the deployment of the National Army on the 1st of January, 1921.

alakulatok	mind összesen	élelmezési létszám				
		h. tisz	tart. ti.	hiv. alti.	legség	ló
csendőrség	12 773	354	32	8756	3 631	611
polgári alakulatok	5 411	24	378	1	5 008	0
határőrség	2 172	50	36	59	2 027	173
összesen	20 356	428	446	8816	10 666	784
Nemzeti hadsereg létszáma	112 706	7461	3637	6669	94 939	16 042

forrás: 108/titk.1-1921. HL. HM

szerkesztette: Suba János

12. táblázat. Karhatalmi alakulatok létszámadatai a katonai körletek hadrendjében 1921. január 1-jén

Chart 12. Staff number figures in the deployment of the military areas on the 1st of January, 1921

alakulatok	mind összesen	élelmezési létszám				
		h. tisz	tart. ti.	hiv. alti.	legség	ló
polgári alakulatok						
Budapesti katonai körlet	5411	24	378	1	5008	0
Székesfehérvári kat. körlet		nincs csendőr alakulat				
Szombathelyi katonai körlet		nincs csendőr alakulat				
Kaposvári katonai körlet		nincs csendőr alakulat				
Szegedi katonai körlet		nincs csendőr alakulat				
Miskolci katonai körlet		nincs csendőr alakulat				
Debreceni katonai körlet		nincs csendőr alakulat				
összesen	5411	24	378	1	5008	0
határőrség						
Szombathelyi katonai körlet	2172	50	36	59	2027	173
mind összesen	7583	74	414	60	7035	173

forrás: 108/titk.1-1921. HL. HM

szerkesztette: Suba János

A határőrség márciusba átkerül a csendőrség kötelékébe. Márciusban megkezdtek a vámőrség szervezését is.

3. Összefoglalás

Megállapítható, hogy a csendőrtartalék alakulások a Nemzeti hadseregben igen fontos szerepet töltek be, hiszen kezdetben, 1920 májusában az összlétszám 38%-át, júniusban 30%-át alkották. Később ez a létszám csökken szeptemberben 10%-a, 1921 januárjában 12%, februárjában 26% a nemzeti hadsereg összlétszámának (13. táblázat).

13. táblázat. Karhatalmi alakulatok létszámadatai a Nemzeti hadsereg hadrendjében 1920–21.**Chart 13. Staff number figures of the armed forces in the deployment of the National Army 1920–21.**

időpont	hivatásos csendőr alakulatok		csendőr tartalék alakulatok		határ-csendőrség		összes csendőrség		Nemzeti hadsereg
1920. jan. 15	7 149	11%	14 466	22%	2 112	3%	23 727	36%	65 245
1920. május	9 554	10%	37 052	38%	3 173	3%	49 779	51%	97 537
1920. június	9 773	10%	34 142	34%	3 455	3%	47 370	47%	100 425
1920. július	9 747	9%	30 743	30%	3 494	3%	43 984	42%	104 299
1920. szept.	10 802	8%	14 720	10%	3 486	2%	29 008	19%	144 280
1921. január	12 773	11%	13 236	12%	3 486	3%	29 495	26%	112 706
1921. február	12 265	12%	25 531	26%	3 329	3%	41 125	41%	101 081
1921. március	14 671	18%			2 416	3%	17 087	22%	79 505

szerkesztette: Suba János

A határvédelemre kikülönített csendőrségnek, rendőrségnek, majd újra csendőrségnek nevezett alakulatok a hadsereg létszámának a 3%-át alkották.

A m. kir. csendőrség amelynek újjászervezése megkezdődött, létszáma folyamatosan emelkedett, szervezete visszaállt az eredeti struktúrára. Létszáma a haderő 1/10-t tette ki, 1921-ben, miközben jelentős karhatalmi feladatokat oldott meg.

Megállapítható, hogy a csendőrség, a csendőrformációk (csendőrtartalékok, határcsendőrök, pótcsendőrök) létszámban igen jelentős erőt képviseltek a haderőn belül 1920 májusában a hadsereg létszámának a felét tették ki. Ez tökéletesen leképezte a haderő belső karhatalmi feladatait, és alkalmazásnak lehetőségeit.

JEGYZETEK

1. Gulyás László (2012): A Horthy-korszak külpolitikája I. Az első évek 1919–1924. Attraktor Kiadó. Máriabesnyő. 12. old.
2. 46154/Eln.B.- 1920. sz. rendelet A HM miniszter és az alája rendelt összes hatóságok, hivatalok, alakulatok, csapatok stb. m. kir. címmel való ellátása. Rendeleti Közlöny 1920. 16. szám. 65. old.
3. 14280/el.n.6.-1919. A Vörös hadsereg leszerelése Rendeleti Közlöny. 1919. 48. sz. 155.p. 14371/el.n.6/-1919 Vörös hadsereg leszerelés rendelet tárgyában Rendeleti Közlöny. 1919. 50. sz. 189. old.
4. 14416/ Eln.5.-1919. sz. HM rendelet. Nemzeti hadsereg szervezése. Rendeleti Közlöny. 1919. 51. sz. 191. old.
5. 95./II./1919. - Föv. sz. rendelete A katonai közigazgatás újjászervezése HL. M. kir. II. Siófoki katonai körletparancsnokság iratai.
6. A román hadsereg kivonulására lásd: Suba János: Magyarország területi integritásának helyreállítása 1919-1920. Rendvédelem-történeti Füzetek, XVI. évf. (2008) 19. sz. 104-112. old.
7. 19142/el.n.6.o.-1919.-HM. Átmeneti szervei határozványok a katonai körletparancsnokságok számára. HL. HM.
8. 1912. LXIII. tc. A háború esetére szóló kivételes intézkedésről. CD. Jogtár
9. 19142/el.n.6.o.-1919. Átmeneti szervei határozványok a katonai körletparancsnokságok számára. HL. HM.
10. Suba János: A határőrizet kialakulása a déli végeken 1919-1921. IN:„ Mire lehullanak a levelek...” 90 esztendeje ért véget a Nagy Háború.(szerk.: Ravasz István) Bp. 2009. Hadtörténeti Intézet és Múzeum Bp. 132. old.
11. Uo.
12. 1065/el.n.-1.-1920. 1920.január 15-i hadrend HL. HM
13. 63812/el.n.1.-1920.1920.május 1-i hadrend HL. HM
14. 67609/el.n.1.-1920. 1920. június 1-i hadrend HL. HM

15. 71737/elnl.-1920. 1920.július 1-i hadrend HL. HM
16. 78360/elnl.-1920. 1920.szeptember 1-i hadrend HL. HM
17. 15000/elnl.-1921. a nemzeti hadsereg szervezés a trianoni szerződés alapján. HL.HM.
18. 108/titk.1-1921. M. Kir. Honvédség hadrendje HL. HM

FELHASZNÁLT IRODALOM

Források

- 95./II./1919.-Főv.sz. rendelete A katonai közigazgatás újjászervezése HL. A Siófoki katonai körletparancsnokság iratai.
- 19142/elnl.6.o.-1919.-HM. Átmeneti szervezeti határozványok a katonai körletparancsnokságok számára. HL. HM.
- 1065/elnl.1.sz.-1920. A nemzeti hadsereg hadrendje 1920. január 15. HL. HM.
- 63812/elnl.1.sz.-1920. A nemzeti hadsereg hadrendje 1920. május 1-i hadrendje HL. HM
- 67609/elnl.1.sz.-1920. A nemzeti hadsereg hadrendje 1920. június 1-én. HL. HM.
- 7173/elnl.1.sz.-1920. A nemzeti hadsereg hadrendje 1920. július 1-én. HL. HM
- 78360/elnl.1.sz.-1920. A nemzeti hadsereg hadrendje 1920. szeptember 1-én. HL. HM
- 15000/elnl.1.-1921. a nemzeti hadsereg szervezés a trianoni szerződés alapján. HL.HM.
- 108/titk.1.-1921. A nemzeti hadsereg hadrendje 1921. január 1-én. HL. HM
- 46154/Eln.B.- 1920. sz. rendelet A HM miniszter és az alája rendelt összes hatóságok, hivatalok, alakulatok, csapatok stb. m. kir. címmel való ellátása. RK. 1920. 16. szám. 65.p.
- 14280/elnl.6.-1919. A Vörös hadsereg leszerelése Rendeleti Közlöny. 1919. 48. sz. 155.p.
- 14371/elnl.6/-1919 Vörös hadsereg leszerelés rendelet tárgyában Rendeleti Közlöny. 1919. 50. sz. 189.p.
- 14416/ Eln.5.-1919. sz. HM rendelet. Nemzeti hadsereg szervezése. Rendeleti Közlöny. 1919. 51. sz. 191.p.
1912. LXIII. tc. A háború esetére szóló kivételes intézkedésről. CD. Jogtár

Feldolgozások

- Gulyás László (2012): A Horthy-korszak külpolitikája I. Az első évek 1919–1924. Attraktor Kiadó. Máriabesnyő.
- Suba János (2008): Magyarország területi integritásának helyreállítása 1919–1920. Rendvédelem-történeti Füzetek, XVI. évf. (2008) 19.sz. 104–112.p.
- Suba János (2009): A határőrizet kialakulása a déli végeken 1919–1921. IN:„ Mire lehullanak a levelek...” 90 esztendeje ért véget a Nagy Háború.(szerk.: Ravasz István) Bp. 2009. Hadtörténeti Intézet és Múzeum Bp. 132. p.